

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 23 april 1936 kl. 12 m.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 26, har herr *Skoglund m. fl.* anhållit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för ett bättre tillgodoseende av landsbygdens behov i vad gäller lantbrevbäringens ordnande.

Beträffande motiveringen för denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen av *generalpoststyrelsen*, varjämte *svenska landskommunernas förbund* beretts tillfälle att yttra sig i anledning av densamma. De avgivna yttrandena hava såsom bilagor fogats till detta utlåtande.

Den i föreliggande motion till behandling upptagna frågan om förbättrande av landsbygdens postförhållanden är enligt utskottets mening förtjänt av största beaktande. Såsom i motionen framhålles gäller ännu för stora delar av landsbygden, att postförbindelserna upprätthållas genom lantbrevbäring med endast ett fåtal turer per vecka. Det måste anses såsom ett rimligt krav från därav berörda befolkningsgruppers sida, att mera tillfredsställande förhållanden härutinnan tillskapas.

Utskottet.

Generalpoststyrelsen har även i sitt över motionen avgivna yttrande visat full förståelse för dessa krav. Nämnda styrelse framhåller sålunda bland annat, att en utökning av lantbrevbäringen å den övervägande delen av nu befintliga linjer till att äga rum minst en gång varje sökendag med fog synes kunna ifrågasättas. Även med hänsyn till det ekonomiska resultatet av poströrelsen å landsbygden anser generalpoststyrelsen fullgoda skäl föreligga för att medel i betydligt större utsträckning än hitintills varit fallet ställas till styrelsens förfogande till förbättrande av postanordningarna på landsbygden. Enligt styrelsens förmenande vore det sålunda synnerligen önskvärt, att statsmakterna ville, med eftergivande av de hitintills alltjämt stegrade kraven på ökade överskott av poströrelsen statskassan till godo, medgiva, att en del av dessa överskott finge utnyttjas för nyss angivna ändamål, varvid i enlighet med den föreliggande motionens syfte en genomgripande förbättring av lantbrevbäringsnätet i främsta rummet borde ifrågakomma. Att i sådant sammanhang även andra åtgärder till förbättrande av landsbygdens postförhållanden måste komma under övervägande, är emellertid enligt utskottets mening givet.

Med hänsyn till vad generalpoststyrelsen anfört i frågan samt till att nämnda styrelse i sitt yttrande direkt förordat vissa åtgärder för tillgodoseende av den föreliggande motionens syfte, bland annat att det i postverkets driftkostnadsstat upptagna anslaget till postbefordran å landsväg finge för ändamålet under vart och ett av åren 1937—1941 ökas med 300.000 kronor, kunde måhända göras gällande, att någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t från riksdagens sida icke är av behovet påkallad, enär man har anledning förvänta, att generalpoststyrelsen av eget initiativ skall till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till erforderliga åtgärder. Utskottet anser dock för sin del en dylik framställning till Kungl. Maj:t vara väl motiverad, dels med hänsyn till att densamma skulle utgöra ett starkt stöd för generalpoststyrelsen i dess strävan att åstadkomma bättre postförbindelser å landsbygden, och dels på grund av att angelägenheten av att åtgärder vidtagas snarast möjligt därigenom skulle särskilt understrykas.

Utskottet hemställer därför med stöd av det anförda och under åberopande av den i ämnet väckta motionen samt däröver avgivna yttranden,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder för ett bättre tillgodoseende av landsbygdens behov, i vad gäller lantbrevbäringens ordnande.

Stockholm den 23 april 1936.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar Andersson i Malmö, Hansson* i Vännäsby, Gustafsson i Lekåsa, Andersson i Munkaljungby, Nilsson* i Göteborg, Ekman, Lind, Werner* i Höjen, Malmqvist och Stark.

*Ej närvarande vid justeringen.

Bilaga 1.

Till Riksdagens andra kammares tredje tillfälliga utskott.

Genom kommunikationsdepartementets ämbetsskrivelse den 14 februari 1936 anbefalld att till Eder avgiva yttrande över en av herr Skoglund m. fl. i andra kammaren avgiven motion, nr 26 angående bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden får generalpoststyrelsen i ämnet framhålla följande.

Sedan årtionden tillbaka har generalpoststyrelsen haft sin uppmärksamhet fästad på angelägenheten av fortlöpande förbättringar i landsbygdens postförhållanden. Styrelsen har också år från år vidtagit åtgärder i sådant syfte i all den mån, detta varit möjligt inom ramen av det i postverkets driftkostnadsstat upptagna anslaget till postbefordran.

De stora avstånden och den glea befolkningen inom de största delarna av vårt land hava emellertid lagt hinder i vägen för en så snabb utveckling på detta område som eljest hade varit önskvärd. Postbefordringen i Sverige drager jämförelsevis höga kostnader i förhållande till den befordrade postmängdens omfattning. Järnvägstransporterna på de långa linjerna mellan landets olika delar bliva synnerligen dyrbara. Då vårt lands järnvägsnät i stort sett är glest, måste detsamma kompletteras med ofta nog kostsamma landsvägstransporter till de viktigare orter, som sakna järnvägsförbindelser. Slutligen har den sista leden i distributionsnätet, lantbrevbäringen, vilken måste utföras med mänsklig arbetskraft, dragit allt större kostnader på grund av de stigande arbetspriserna. Från lantbrevbärarnas sida hava under de senare åren i allt större utsträckning framställts krav på förbättrade avlöningsvillkor, vilka generalpoststyrelsen icke kunnat motsätta sig. Styrelsen måste också vid bedömandet av hithörande frågor taga hänsyn därtill, att utgifterna för postanordningarna inom en trakt böra stå i rimligt förhållande till de befordrade postmängderna och den från trakten härflytande postuppbörden. Slutligen får även beaktas, att under de senaste krisåren Kungl. Maj:t vid upprepade tillfällen inskräpnt nödvändigheten av att i all möjlig mån inskränka utgifterna, i syfte att ett ökat överskott av postmedel skulle föras statskassan tillgodo. Allt detta har föranlett, att generalpoststyrelsen icke på långt när i den utsträckning, som varit önskvärd, kunnat tillgodose den svenska landsbygden med lantbrevbäringar och andra postanordningar.

Att arbetet med förbättring av lantbrevbäringarna allt detta oaktat icke legat nere, framgår av följande siffror till belysande av utvecklingen under den senaste tioårsperioden.

Utgifterna för lantbrevbäringarna utgjorde under år 1926 sammanlagt 2.970.240 kronor, motsvarande siffror för 1935 äro 3.821.299 kronor, vilket alltså innebär en ökning av 851.000 kronor eller 28,65 %. Hela kostnadsökningen faller emellertid icke på förbättringar av lantbrevbäringarna, enär även vissa höjningar av lantbrevbäringsersättningarna, på sätt förut antytts, hava ägt rum.

Antalet vid lantbrevbäring postförda kilometer utgjorde under år 1926 tillhoppa 12.655.800. Under år 1935 hade motsvarande tal stigit till 15.871.919 eller med 25,41 %. Då lantbrevbäringslinjernas antal endast ökats från 2.902 st.

år 1926 till 3.122 st. 1935, eller med 7,58 % är det tydligt, att huvudvikten legat på att förbättra de redan inrättade lantbrevbäringarna genom ökning i turantalet och utsträckning av linjerna. Nedanstående tabell, som är uppställd i anslutning till de av motionärerna anförda siffrorna, torde ytterligare belysa detta förhållande.

Antal veekoturer:	1	2	3	4	5	skd	6	7	12-14	S:a
Antalet linjer 1926:	119	387	1056	488	20	584	193	41	14	2902
„ „ 1930:	125	359	1049	577	22	754	226	54	11	3177
„ „ 1934:	89	266	1023	566	19	888	221	68	9	3149
„ „ 1935:	78	244	950	564	23	963	222	64	14	3122

Som synes av tabellen, har antalet lantbrevbäringslinjer under perioden 1930—1935 varit i sjunkande; förklaringen härtill är följande. Den alltjämt i snabb takt fortgående förbättringen av landets vägar har haft till följd en mycket kraftig utveckling av motortrafiken, särskilt den regelbundna linjetrafiken. Såsom komplement till järnvägarna har alltså nu bildats ett nät av regelbundna landsvägskommunikationer. En naturlig följd härav har blivit, att postverket sökt i så stor utsträckning som möjligt utnyttja dessa regelbundna transportlägenheter för postbefordringen på samma sätt, som på sin tid skedde vid järnvägarnas tillkomst och under deras utveckling. Härigenom har det varit möjligt att utan nämnvärda kostnadsökningar i avsevärd mån förbättra postbefordringen på landsbygden. Det är givet, att regelbundet gående omnibusar och andra linjetrafikbilar kunna åtaga sig postforsling för lägre pris än det, som betingas, om särskilda fordon skola framföras uteslutande för postbefordringen. De postmängder, som framforslas på landsbygden, äro i regel ej större, än att deras transport utan olägenhet kan ske i samband med den passagerare- och godstrafik, som linjetrafikbilarna utföra. I främsta rummet användas linjetrafikbilarna för transport av slutna poster mellan postanstalterna. Därutöver har emellertid även en del lantbrevbärningar å sådana linjer, där utdelning och uppsamling av post endast förekommit i mera obetydlig omfattning, kunnat antingen helt och hållet indragas eller ock förkortas. Som ersättning har i viss utsträckning inrättats postanstalter av enklare slag s. k. postombud, genom vilka allmänheten beretts tillfälle att avlämna och avhämta post. I andra fall hava lantbrevbärningar kunnat helt eller delvis ersättas därigenom, att posten till korrespondenterna utsändes i låsta väskor — s. k. lösväskor — som befordras med linjetrafikbilarna. I dylika fall har allmänheten kunnat beredas fördelar genom omläggningarna, då dessa inneburet snabbare postbefordran och tätare, i regel dagliga postturer.

En ytterligare förbättring har i stor utsträckning beretts landsbygdens befolkning därigenom, att omnibusarna numera medföra brevlådor för uppsamling av avgående post. Därjämte har utmed omnibuslinjerna uppsatts fasta brevlådor, vilka tömmas av omnibuschaufförerna vid förbipasserandet. Slutligen användas omnibuslinjerna numera i stor utsträckning för befordran av tidningar, genom vilken anordning lantbrevbärningar och andra slag av postföringar kompletteras. Genom dessa anordningar har postutväxlingen på landsbygden kunnat i stor utsträckning förbättras utan några mera avsevärda kostnadsökningar. Utbyten av lantbrevbärningar mot postbefordran med linjetrafikbilar innebär nämligen oftast kostnadsminskningar. Befordringen av brevlådor, lösväskor och tidningar med linjetrafikbilarna drager för närvarande en kostnad av omkring 200.000 kronor. Om motsvarande förbättringar skolat åstadkommas genom utökning av lantbrevbäringarna, hade kostnaden blivit mång-

dubbelt större. Arbetet med linjetrafikbilarnas utnyttjande för postbefordran pågår alltjämt och väntas komma att medföra allt gynnsammare resultat.

Det är emellertid klart, att linjetrafikbilnätet icke kan annat än i viss mån ersätta de förutvarande postanordningarna. Linjetrafikbilnätet torde efterhand komma att bilda stommen för postdistributionen på den del av landsbygden, som icke beröres av järnvägarna, och det måste givetvis kompletteras med andra anordningar för postens utdelning till och uppsamling från den del av befolkningen, som icke kan betjänas direkt genom trafikbillinjerna. För den befolkning, som bor vid sidan av de större vägarna måste sålunda lantbrevbärarna alltjämt sköta postutväxlingen.

Jämsides med det nu omförmälda arbetet med linjetrafikbilarnas utnyttjande i postbefordringens tjänst har, såsom ovan framhållits, även pågått arbete med förbättrande av lantbrevbärningen. Till belysande härav må framhållas, att under år 1934 anordnades 71 nya linjer och under år 1935 51 nya linjer för en kostnad av resp. 71.000 och 50.000 kronor. Under år 1934 ökades turantalet på 223 linjer för en kostnad av omkring 80.000 kronor, motsvarande siffror för år 1935 äro 144 linjer och 53.000 kronor. Även under de närmast föregående åren, då generalpoststyrelsen, såsom förut nämnts, av statsfinansiella skäl varit nödsakad starkt begränsa utgiftsökningarna, ägde förbättringar rum fastän i mindre skala. Turökningarnas antal under åren 1931, 1932 och 1933 uppgingo till respektive 80, 46 och 21.

Oaktat allt arbete, som år från år nedlagts på att efter hand förbättra postförhållandena på landsbygden, äro dessa dock alltjämt på många håll långt ifrån tillfredsställande. Uppenbarligen är det med hänsyn till de särskilda förhållanden, som råda i vårt land — de långa avstånden och bristen på vägar — icke möjligt att kunna i postalt hänseende överallt tillgodose landsbygdens befolkning på samma sätt som städernas, d. v. s. med postutdelning minst en gång dagligen. En sådan postutdelning inom den spridda bebyggelsen i skogs- och fjälltrakterna skulle uppenbarligen medföra kostnader, som icke stode i rimligt förhållande till den föreliggande postmängden och ej heller till befolkningens i dessa trakter verkliga behov av postförbindelser. Men å andra sidan finnes det också en mängd något tätare bebyggda delar av landet, där en förbättring av postförmedlingen vore icke blott önskvärd utan även väl motiverad av det förhandenvarande behovet.

Ofta nog framföres den åsikten, att i postalt hänseende städernas befolkning är i allt för hög grad gynnad i jämförelse med landsbygdens. Den föreliggande motionen ger ju också i viss mån uttryck för denna åsikt. Den omständigheten, att större delen av postverkets inkomster inflyta genom postanstalterna i städerna, kan å andra sidan giva stöd för en anpassning av utgifterna efter sistberörda förhållande. Det kan visserligen göras gällande, att huvudsaken är, att poströrelsen i sin helhet utvisar ett tillfredsställande ekonomiskt resultat, men å andra sidan måste postverket såsom ett affärsdrivande verk icke förbise angelägenheten av, att inkomsterna av och utgifterna för postanordningarna inom landets olika delar stå i lämpligt förhållande till varandra. Med hänsyn härtill har generalpoststyrelsen funnit det vara önskvärt att i nu förevarande sammanhang söka klargöra, huruvida och i vilken utsträckning det ekonomiska resultatet av poströrelsen på landsbygden kan, rent affärsmässigt sett, medgiva förbättringar av postförmedlingen på landsbygden. De ekonomiska synpunkterna böra uppenbarligen i tillbörlig mån beaktas, även om man såsom huvudregel torde böra uppställa, att Staten måste tillse, att alla dess medborgare komma i åtnjutande av de för samhällslivet oundgängliga kommunikationerna, bland vilka postförmedlingen icke är den minst viktiga. Till klar-

läggande, i all den mån så är möjligt, av den nu berörda frågan har generalpoststyrelsen därför låtit verkställa en utredning rörande det ekonomiska resultatet av poströrelsen å landsbygden. En sammanfattning av vad denna utredning givit vid handen överlämnas som bilaga¹ till denna skrivelse.

Det är uppenbarligen icke möjligt att beträffande en så mångskiftande verksamhet som postverkets framlägga fullt exakta siffror som resultat av en sådan utredning som den nu föreliggande, där man särskilt vid kostnadsfördelningen ofrånkomligen måste utgå från vissa antaganden. Såsom en följd härav föreligger utredningsresultatet i tre alternativ, beroende på olika utgångspunkter vid kostnadsfördelningen. Av dessa alternativ anser generalpoststyrelsen det tredje vara det minst antagbara. Det kan nämligen näppeligen anses riktigt, att landsbygden skulle bära icke blott sina egna postföringskostnader i deras helhet utan även andel i övriga postföringskostnader — järnvägsbefordran m. m. Härvidlag bör man nämligen icke förbise, att det synnerligen gynnsamma ekonomiska resultatet av städernas och övriga större samhällens poströrelse är i hög grad beroende av, att ett väl förgrenat postföringsnät inom avsättningsområdena på landsbygden står till buds. Generalpoststyrelsen håller före, att den utgiftsfördelning, som tagit sig uttryck i alternativet II, ger den mest tillförlitliga bilden av de förhållanden, som det här gäller att belysa. Om detta godkännes, utvisar alltså poströrelsen på landsbygden ett ekonomiskt resultat, som väl motiverar förbättringar av landsbygdens postförhållanden. Detta så mycket mera som det här likasåväl som på andra kommunikationsväsendets områden otvivelaktigt torde komma att visa sig, att förbättrade anordningar medföra ökad trafik och i följd därav ökade inkomster.

Generalpoststyrelsen anser alltså, att, även med hänsyn till det ekonomiska resultatet av poströrelsen å landsbygden, fullgoda skäl föreligga för, att medel i betydligt större utsträckning än hitintills varit fallet ställas till styrelsens förfogande till förbättrande av postanordningarna på landsbygden. Det vore sålunda enligt generalpoststyrelsens förmenande synnerligen önskvärt, att statsmakterna ville, med eftergivande av de hitintills alltjämt stegrade kraven på ökade överskott av poströrelsen statskassan till godo, medgiva, att en del av dessa överskott finge utnyttjas för nyss angivna ändamål. Därvid borde i enlighet med motionens syfte en genomgripande förbättring av lantbrevbäringsnätet i främsta rummet ifrågakomma.

En överslagsberäkning har givit vid handen, att, därest å samtliga nu befintliga linjer lantbrevbäringen skulle utökas till att äga rum minst en gång varje söckendag, detta skulle komma att innebära en kostnadsökning för år räknat av omkring 1.700.000 kronor. Nu föreligger emellertid, av skäl som ovan anförts, icke rimlig anledning till att i landets glesast befolkade trakter genomföra en så vittgående förbättring, men beträffande den övervägande delen av lantbrevbäringslinjerna synes en dylik ökning av turantalet med fog kunna ifrågasättas. Det bör beaktas, att även landsortstidningarna numera i allt större utsträckning utgivnas dagligen. Vidare förefinnas ännu vissa trakter med gles bebyggelse, som icke blivit tillgodosedda med någon form av postanordningar.

Att uppdraga några närmare riktlinjer för den ordning, i vilken förbättringarna skulle utföras, är näppeligen möjligt utan efter en mycket omfattande utredning. Förbättringarna torde därför böra genomföras efter hand, därvid generalpoststyrelsen liksom hitintills må hava att tillse, att fördelningen sker så likformigt som möjligt inom landets olika delar med beaktande av det förhan-

¹ Ej medtagen här.

denvarande behovet i varje särskilt fall. Det låter sig ej heller göra att på förhand exakt beräkna, hur stor kostnadsökning en ur alla synpunkter lämplig och nödvändig förbättring av lantbrevbäringsnätet skulle medföra.

Generalpoststyrelsen anser sig emellertid kunna räkna med, att, såvitt nu kan bedömas, kostnadsökningen för en förbättring därhän, att lantbrevbäringen utsträcktes till att äga rum minst en gång varje söckendag på alla linjer, som icke framgå i obygderna eller där av annan anledning ett sådant turantal icke vore av omständigheterna påkallat, borde kunna begränsas till omkring 1.500.000 kronor för år. En dylik förbättring kan emellertid av nyss angivna skäl icke lämpligen genomföras omedelbart och i ett sammanhang. Åtgärder i detta syfte torde därför böra vidtagas efter hand exempelvis under en tidrymd av fem år. I anslutning härtill skulle generalpoststyrelsen finna det synnerligen önskvärt, att det i postverkets driftskostnadsstat upptagna anslaget till postbefordran å landsväg finge för nu angivna ändamål under vart och ett av åren 1937—1941 ökas med 300.000 kronor. Härutöver måste givetvis räknas med vissa mindre kostnadsökningar för tillgodoseende av sådana trakter, där nya postanordningar kunna vara av behovet påkallade.

Motionärerna hava även påtalat, att vissa olägenheter skulle uppkomma därav, att postbefordringen ofta sker med omnibusar, som utgå från huvudorten till kringliggande landsbygd först på eftermiddagarna, vilket innebär, att med nattågen ankommande post får kvarligga i väntan på omnibusturen. Generalpoststyrelsen har här ovan framhållit fördelarna av linjetrafikbilnätets utnyttjande för postbefordringen. I sådana fall, då post av större omfattning skall befordras från en huvudort till postanstalter på kringliggande landsbygd och icke lämplig omnibustur finnes att tillgå, anordnas transporter med särskilt fordon. Emellertid visar det sig ofta vid verkställd utredning, att posten från själva huvudorten — exempelvis residensstaden eller annan mera betydande stad — till kringliggande landsbygd är av betydligt mycket större vikt och omfattning än den med nattåg från övriga delar av landet och utlandet ankommande. I dylika fall är för den förstnämnda posten befordringen med en eftermiddagstur fördelaktigast även i betraktande därav, att vid en sådan anordning svar på ett brev från person på landsbygden till myndighet, bank eller annan i huvudorten kan erhållas samma dag. Vid avgörande av frågor rörande den lämpligaste tidtabellen söker man alltid från postverkets sida taga hänsyn till det mest framträdande behovet. Givet är, att, då man icke kan anordna flera postförelsturer dagligen, sådana olägenheter, som av motionärerna berörts, understundom kunna uppstå. Stockholm den 20 mars 1936.

KUNGL. GENERALPOSTSTYRELSEN

Anders Örne.

/Arvid Bildt.

Bilaga 2.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Då utskottet berett Svenska landskommunernas förbund tillfälle att inkomma med yttrande i anledning av en inom kammaren väckt motion nr 26 angående bättre ordnande av landsbygdens postförhållanden, får förbundet anföra följande.

Styrelsen vill understryka det mindre tillfredsställande skick, i vilket postförhållandena på landsbygden ännu mångenstädes befinna sig. Landskommunernas förbunds centralbyrå har fått mottaga flera framställningar från innehavare av kommunala förtroendeuppdrag med anhållan om bistånd för erhållande av förbättring i nämnda hänseende. Av dessa framställningar ha framgått, att postverket i vissa fall t. o. m. indragit postförbindelser, som redan förut varit mycket otillfredsställande ordnade, ehuru kostnaderna för deras fortsatta uppehållande gällt relativt obetydliga belopp. Hänsyn har därvid icke tagits till den kommunala förvaltningens intresse, fastän jämförelsevis betydande antal postförsändelser komma och gå från och till de olika kommunala befattningshavarna. Dessa senare ha särskilt klagat över, huru kommunens ärenden ofta bliva eftersatta på grund av dålig postgång. Det måste kännas som en orättvisa för befolkningen i kommuner, som sakna ordnad postgång genom postverkets försorg, att på dylikt sätt se sina intressen eftersatta, ehuru den liksom varje annan befolkningsgrupp har att bära sin andel av de gemensamma bördorna och fördenskull borde äga rätt att få sina berättigade intressen tillgodosedda.

För kommunernas förtroendemän kan en bristfällig postgång medföra stora svårigheter vid utövandet av deras uppdrag. I vissa fall gälla bestämda fataliteter för verkställighet av uppdrag och det finns exempel på, att dessa tider blivit försuttna på grund av dålig postgång.

Enligt förbundets mening får allt för stor vikt icke läggas därpå, att varje lantbrevbäringslinje är ekonomiskt bärkraftig för sig. Postverkets uppgift måste ses i stort. Postverkets ändamål bör vara att betjäna allmänheten och de samhällseliga organen i landet på bästa sätt.

På anförda skäl tillstyrkes motionen.

Stockholm den 1 april 1936.

SVENSKA LANDSKOMMUNERNAS FÖRBUND

Sv. Bengtsson.

/J. A. Zander.